

BILAG 4: KOMMENTARER TIL UDVALGENES HØRINGSSVAR

”Forslag til Agenda 21-plan 2008-2011” har været i udvalgshøring og samtlige udvalg har udarbejdet hørings svar. I dette bilag vil hørings svarene blive gennemgået og kommenteret. Udvalgenes hørings svar indeholder positive kommentarer såvel som principielle bemærkninger. Derudover indeholder hørings svarene en lang række konkrete forslag til ændringer i aktiviteter og i præcisering af formuleringer og definitioner.

POSITIVE KOMMENTARER

Hørings svarene indeholder en række positive kommentarer til ”Forslag til Agenda 21-plan 2008-2011”:

- Et positivt skridt mod fremme af en bæredygtig udvikling og giver København en stærkere rolle som miljøhovedstad (Økonomiudvalget).
- En ambitiøs plan med mange spændende mål og aktiviteter, som ligger i god forlængelse af den gældende Agenda 21-plan (Sundheds- og Omsorgsudvalget).
- En ambitiøs og velovervejede plan, som følger godt op på de udfordringer, der har været forbundet med Københavns Agenda 21-plan 2004-2007 (Socialudvalget).
- Det er positivt, at Agenda 21-planen både indeholder forslag til initiativer, der kan forbedre de fysiske levevilkår og forslag, der har til hensigt at styrke børn og unges handlekompetencer på miljø- og sundhedsområdet. Planen er målrettet og prioriterer miljøindsatsen og skaber sammenhæng mellem og overblik over visioner, mål og aktiviteter, samt sikrer, at der bliver fulgt op på mål og indsatser (Børne- og Ungdomsudvalget).

BEMÆRKNINGER AF PRINCIPIEL KARAKTER

Hørings svarene indeholder desuden en række kritiske bemærkninger af mere principiel karakter.

Planens ufinansierede indsatser

Omfanget af initiativer, samt den samlede økonomiske ramme på 174,9 mio. kr. er for vidtgående. Det er betænkeligt at forslaget indeholder ufinansierede indsatser på i alt 174,9 mio. kr. (Økonomiudvalget). Det må forudsættes, at finansiering af de enkelte ufinansierede

indsatser afklares, inden planen beslattes (Kultur- og Fritidsudvalget). Der tages forbehold for de økonomiske konsekvenser, hvor der ikke er anvist finansiering (Socialudvalget).

TMF-kommentar:

Visionen om at gøre København til verdens Miljømetropol i 2015 er ambitiøs. Agenda 21-planen skal give liv til visionen, og må derfor nødvendigvis også være ambitiøs. Det er TMF's holdning, at skal målet om at gøre København til verdens Miljømetropol i 2015 nås, så skal Agenda 21-planen vise retningen mod dette mål.

Det reviderede "Forslag til Agenda 21-plan 2008-2011" indeholder ufinansierede indsatser på i alt 112,4 mio. kr. Af disse udgør 66,4 mio. kr. ufinansierede indsatser vedtaget af Borgerrepræsentationen i forbindelse med godkendelsen af den tidligere Agenda 21-plan 2004-2007. Det drejer sig om indsatser vedrørende vandområdet, hovedsageligt åbning af tørlagte åer og genopretning af ferske recipienter. Af de resterende 46 mio. kr. er størstedelen (35 mio. kr.) afsat til tilskud til reduktionen af støj ved og i boliger samt skoler og daginstitutioner. Derudover er der ufinansierede indsatser vedr. økologiske fødevarer og en udvidelse af Miljøtjenesten.

Nedsættelsen af den ufinansierede økonomiske ramme skyldes hovedsageligt "Aftale om budget 2008 for Københavns Kommune" indgået den 21. september 2007. Her afsættes i størrelsesordenen 61 mio. kr. til indsatser, der oprindeligt var omfattet af Agenda 21-planens ufinansierede indsatser (Badeanlæg ved Svanemøllebugten, Lokalt miljøarbejde og Klimaindsats).

De selvejende institutioner

"Institutioner" nævnes i flæng, uden at det er nærmere uddybet, om der er tale om Københavns Kommunes egne institutioner eller om udtrykket også dækker over de selvejende institutioner som forvaltningen har driftsoverenskomst med (Sundheds- og Omsorgsudvalget).

TMF-kommentar:

Udgangspunktet for TMF's holdning er, at der hvor de øvrige kommunale politikker gælder, der gælder miljøpolitikkerne selvfølgelig også. Dette er dog problematisk for flere forvaltninger, og TMF vil hurtigst muligt forsøge at afklare dette spørgsmål mellem forvaltningerne.

Ukendte omkostninger

Planen indeholder adskillige forslag til analyse-, strategi- og kortlægningsaktiviteter, hvor de handlinger der efterfølgende skal iværksættes og de deraf følgende omkostninger er ukendte (Sundheds- og Omsorgsudvalget).

TMF-kommentar:

Flere af de forslåede aktiviteter indledes med analyse-, kortlægning eller strategiudarbejdelse (fx kortlægning af trafikstøj ved skoler og daginstitutioner). Dette sker for at skabe et bedre fundament at træffe afgørelse om, hvilke handlinger der er mest miljøeffektive at sætte i gang. Først da er det muligt at vurdere de tilhørende omkostninger. Omkostningerne kan eventuelt dækkes indenfor det eksisterende budget, eller blive en del af fremtidige budgetforhandlinger i planperioden.

Miljøeffekt og økonomi

Der savnes en større prioritering i oplægget i forhold til, hvilke initiativer, der har de største miljømæssige forbedringseffekter og i forhold til implementeringsrækkefølge og de økonomiske midler der er afsat (Økonomiudvalget). Det forslås at der knyttes en miljøøkonomisk analyse til planen, da dette vil kunne koble miljøeffekten med økonomien og give et bedre grundlag for en prioritering af de mange ufinansierede aktiviteter (Sundheds- og Omsorgsudvalget).

TMF-kommentar:

De forskellige indsatser i Agenda 21-planen retter sig mod mange forskelligartede miljøproblemer, som fx støj og klima. Ud fra en miljømæssig synsvinkel er det problematisk at sammenligne sådanne indsatser. Her er der tale om en politisk prioritering. Hvor en række aktiviteter er rettet mod den samme miljøeffekt, som fx drivhuseffekten, er det derimod særdeles relevant at vurdere effekten af de forskellige aktiviteter på henholdsvis miljø og økonomi. Ligeledes er det ved en midtvejsrevision af Agenda 21-planen relevant at vurdere, om der er virkemidler som er mere omkostningseffektive, end de der er besluttet i planen.

BEMÆRKNINGER TIL PLANENS INDLEDNING

I forhold til "Miljømetropolen – vores vision CPH 2015" mener ØU, at det må være en fejl, at det af side 8 fremgår, at agenda 21-planens initiativer vil blive suppleret af mindst 10 stjerneinitiativer. Langt hovedparten af de 150,8 mio. kr., der er Teknik- og Miljøudvalgets

budgetønsker vedr. agenda 21, er også budgetønsker vedr. miljøudspillet og skal finansiere stjerneinitiativer. (ØKF)

TMF-Kommentar:

Det er ikke en fejl, at Agenda 21-planen bliver suppleret af mindst 10 stjerneinitiativer de kommende år. TMF har endnu ikke fastlagt karakteren af de fleste stjerneinitiativer, som derfor ikke er en del af budgetønskerne vedr. Agenda 21-planen. Kommentaren giver derfor ikke anledning til ændringer i Agenda 21-planen.

På side 10 bør det præciseres, at det er Borgerrepræsentationen og ikke TMF, der i forbindelse med godkendelse af de grønne regnskaber for 2006 har besluttet, at der fremover skal udkomme en årlig redegørelse for miljøarbejdet. (ØKF)

TMF-Kommentar:

Enig, rettes i planen.

ØU anbefaler generelt, at relationen mellem planen og andre udspil og planer, herunder ansvarsfordelingen mellem Teknik- og Miljøforvaltningen og andre forvaltninger, beskrives klarere. Dette gælder for eksempel i relation til kommuneplanen og miljøudspillet "Miljømetropolen – vores vision CPH 2015". (ØU)

TMF-Kommentar:

Tages til efterretning.

BEMÆRKNINGER TIL TEMA: BÆREDYGTIG BYUDVIKLING

Forslag til Agenda 21-Plan 2008-2011 understreger vigtigheden af, at flest mulige aktører inddrages tidligt i planprocessen med henblik på at skabe konsensus om miljøhensyn i byggeri og byudviklingsprojekter. ØKF er enig i det og i, at Københavns Kommune skal have en ledende rolle, men mener, at det er urealistisk at tro på, at problemerne kan løses via dialog og information alene, hvis kommunen hverken har pisk eller gulerod. TMF fremhæver i Forslaget til Agenda 21- Plan 2008-2011 den manglende mulighed i Planloven for at stille bindende miljøkrav til det enkelte byggeri, side 16. Muligheden for at fremme af miljøhensyn forudsætter derfor at skabe den nødvendige ramme i planloven. På den baggrund mener ØKF, at TMFs foreslåede aktiviteter i Agenda 21-Planen bør formuleres inden for rammerne af den eksisterende lovgivning.

TMF-Kommentar:

Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer.

Begrundelse:

Så længe at der ikke er en lovhjemmel til at stille bindende miljøkrav til det enkelte byggeri finder TMF at det er vigtigt at grundejere, beboere, brugere og kommunen går i tæt dialog i planfasen, så alle er indstillet på at realisere planlægningens intentioner.

”Kommunen vil i planperioden udvikle værktøjer og styrke processer til fremme af bæredygtig udvikling inden for byfornyelse og byudvikling, side 17”, finder ØKF det nødvendigt at omformulere aktivitetens to første faser:

I stedet for

Identificere mål for bæredygtig udvikling til brug for kommuneplanlægningen

Foreslår ØKF:

Konkretisere, hvordan målene for bæredygtig udvikling kan opfyldes ved brug af eksisterende planredskaber

Angående den anden fase, d.v.s. ”Afprøve værktøjer gennem pilotprojekter (byudvikling, områdefornyelse) i 2008-2009” vil ØKF understrege, at udpegning af pilot projekter nødvendigvis må ske i samarbejde mellem forvaltningerne og med pågældende grundejere og interessenter i de indledende faser.

TMF-Kommentar:

Bemærkningerne giver anledning til følgende ændring:

I stedet for:

”Identificere mål for bæredygtig byudvikling til brug for kommuneplanlægning”

Erstattes med:

Identificere mål for bæredygtig byudvikling og konkretisere, hvordan målene kan implementeres i den konkrete byplanlægning.

Begrundelse:

TMF finder at der udover at konkretisere, hvordan bæredygtighed kan indarbejdes i planprocessen så er der også behov for at identificere målene for bæredygtighed.

”Kommunen tager i planlægningen højde for konsekvenserne af klima-ændringer”, side 18, har TMF noteret under aktiviteten at:

Resultater af projekter indarbejdes bl.a. i retningslinjer i en følgende kommuneplan 2011. ØKF vil gerne gøre opmærksom på, at forvaltningen på nuværende tidspunkt er i gang med Kommuneplan 2009. Følgende kommuneplan vil være i 2013 og ikke i 2011. Deraf må følge konsekvensrettelser alle relevante steder i Forslag til Københavns Agenda 21-Plan 2008-2011, blandt andet i én af indikatorerne i forbindelse med målet om københavnernes besøg af byens parker, side 45.

TMF-Kommentar:

Planen konsekvensrettes.

”Den biologiske mangfoldighed i byen skal øges”, side 18, har ØKF følgende forslag til ændring af formulering af andet punkt af aktiviteten:

I stedet for

Initiativer til at fremme biologisk mangfoldighed skal indgå i indstillinger om by- og parkudviklingsprojekter og områdefornyelse, der forelægges til politisk behandling

Vil ØKF foreslå:

Initiativer til at fremme biologisk mangfoldighed skal indgå i udvikling af by- og parkudviklingsprojekter og områdefornyelse

TMF-Kommentar:

Planen rettes som forslået.

”For at sikre, at der kommer mere fokus på miljø og bæredygtighed i arkitektkonkurrencer, skal der i forslagene redegøres for, hvordan forslagsstillerne vil leve op til kravene i ”Miljø i byggeri og anlæg”, side 21, har ØKF følgende forslag til genformulering af aktivitetens første punkt:

I stedet for

Alle forvaltninger stiller fra januar 2008 krav om, at forslagsstillerne i idé- og projektkonkurrencer samt parallelopdrag, som kommunen er part i eller som kommunen udskriver, skal redegøre for, hvordan forslagene lever op til kommunens miljømål og kravene i ”Miljø i byggeri og anlæg”

Vil ØKF foreslå:

Alle forvaltninger stiller fra januar 2008 krav om, at forslagsstillerne i idé- og projektkonkurrencer samt parallelopdrag på bygningsniveau, som kommunen udskriver, skal redegøre for, hvordan forslagene lever op til kommunens miljømål og kravene i ”Miljø i byggeri og anlæg”

ØKF forslag til omformuleringen er baseret på, at kommunen på nuværende tidspunkt kan kun stille krav til forslagsstillerne i idé- og projektkonkurrencer, som kommunen selv udskriver og kommunen har ikke mulighed for at stille krav til private byggeherre i de tilfælde, hvor Kommunen kun er part i. Endvidere har ØKF præciseret, at det er på bygningsniveau, at alle forvaltninger stiller fra januar 2008 krav om, at forslagsstillerne i idé- og projektkonkurrencer samt parallelopdrag skal redegøre for, hvordan forslagene lever op til kommunens miljømål og kravene i ”Miljø i byggeri og anlæg”.

Vedr. ”indikatoren”, at fra 2010 skal der hvert år redegøres over for ØU og TMU, hvordan de miljømål, der er indeholdt i konkurrencer, er gennemført i det færdige projekt, er ØKF usikker på om TMF umiddelbart vil være i stand til at etablere et datagrundlag, der kunne muliggøre en revision, som foreslået med denne indikator.

TMF-Kommentar:

Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer.

Begrundelse:

Teknik- og Miljøforvaltningen finder at netop i de tilfælde, hvor kommunen selv udskriver eller er part i konkurrencer og parallelopdrag, er der netop mulighed for at stille krav om, at der skal redegøres for hvordan forslagene lever op til kommunens miljømål og kravene i "Miljø i byggeri og anlæg".

Selvom kommunen udskriver en konkurrence sammen med private parter har kommunen stadig mulighed for at stille kravet.

Mht at indsamle datagrundlag for at kunne opgøre om kravene stilles, finder forvaltningen fortsat, at det vil kunne lade sig gøre.

Miljø- og energirigtigt byggeri

Det er Kultur- og Fritidsforvaltningens opfattelse, at planens brug af "Miljø i byggeri og anlæg" udelukkende relateres til nybyggeri. Det skal bemærkes, at "Miljø i byggeri og anlæg" - foruden nybyggeri - også omfatter større ombygninger og anlægsarbejder samt byggeri, der støttes af kommunen via reglerne om byfornyelse og støttet byggeri eller via kommunale puljer. Ligeledes skal det bemærkes, at nybyggeri såvel som renoveringer og ombygninger af en vis størrelse er omfattet af Bygningsreglementet. Generelt gælder, at omfanget af bestemmelserne afhænger af renoveringens størrelse.

Kultur- og Fritidsforvaltningen er enig i planens mål om at fremme miljø- og energirigtigt byggeri ved bl.a. at afprøve anbefalinger fra "Miljø i Byggeri og Anlæg" i en række af kommunens projekter. Kultur- og Fritidsforvaltningen vurderer dog, at dette kan øge udgiften til projekterne, som igen kan betyde, at anbefalingerne fravælges. Målet bør derfor præciseres med mere detaljerede krav til antal, projektyper, ansvarlige mm.

Planens tidligere forslag om en pulje til fremme af miljørigtigt byggeri – ved støtte af demonstrations- og fyrtårnsprojekter er faldet væk. Det er Kultur- og Fritidsforvaltningens opfattelse, at puljen ville kunne fremme miljørigtige byggerier i kommunen med stor signalværdi og ikke mindst medvirke til en øget erfaring med nye teknologier og løsninger i miljørigtigt byggeri. Puljen kunne ligeledes tjene som incitament til brug af anbefalinger i "Miljø i Byggeri og anlæg".

TMF-Kommentar:

TMF er ganske enig i KFFs bekymring om at anbefalingerne eller andre visionære tiltag alt for ofte vil blive fravalgt, samt at en pulje til at fremme miljørigtige byggerier i kommunen vil kunne tjene som et værdifuldt incitament.

TMF er dog ikke enig i at målet bør præciseres med mere detaljerede krav til antal, projektyper, ansvarlige mm. Idet dette efter vores opfattelse vil lægge bånd på den kreativitet og nyskabelse vi ønsker.

Mht. målet skal det ændres fra det nuværende:

Kommunen vil i planperioden fremme miljø- og energirigtigt byggeri med særlig fokus på bæredygtigt nybyggeri.

Til at målet bør omfatte alle de typer af byggeri og anlæg kommunen er involveret i. I stedet bliver målet så: *Kommunen vil i planperioden fremme miljø- og energirigtigt byggeri.*

BEMÆRKNINGER TIL TEMA: FORBRUG OG RESSOURCER

Under emnet ”Vandforbrug”, side 26, anbefaler ØKF, at Agenda 21 Planen indeholder en faktaboks om sekundavandprojekter, som allerede er realiseret. Ligeledes er det relevant at fremhæve nogle gode eksempler om lokalrensning/genbrug af vand, eks. Det Grønne Vaskeri i Folehaven i Valby. (ØKF)

TMF-kommentar:

Følgende faktaboks indsættes i planen:

Avendelse af Sekundavand

Sekundavand er vand, som ikke lever op til drikkevandskravene. I dag bruger vi masser af vand, hvor det ikke er nødvendigt, at vandet har drikkevandskvalitet, fx ved toiletskyl.

I København er der mange sekundavandsanlæg i gang:

Regnvandsopsamling. Ca. 40 anlæg. De fleste anlæg er opsat på taget af beboelsesejendomme, og vandet anvendes primært til toiletskyl og enkelte steder til tøjvask.

Grundvand: Enkelte anlæg til oppumpning af grundvand. Vandet anvendes til tøjvask, støvbekæmpelse, beredskab samt rumkøling.

Genbrug af spildevand: Anvendes i omkring 20 grafiske virksomheder og omkring 15 bilvaskeanlæg.

Havvand: Ca. 16 anlæg indvinder vand til rumkøling. Amagerværket indvinder vand til produktionen.

Angående TMFs planlagte aktivitet om, at TMF i planperioden sætter fokus på mulighederne for brug af regn- og sekundavand til boliger og erhverv og vurderer disse tiltag som led i planlægningen af byudviklingsområder fra 2008, savnes der konkretisering af, hvem TMF har været i dialog med. (ØKF)

TMF-kommentar:

Målet om at anvendelse af sekundavand skal udgøre 2 % af det samlede vandforbrug i 2011 er fastsat i Vandforsyningsplanen, der blev vedtaget i Borgerrepræsentationen den 14. december 2006. Og forvaltningen har i forbindelse med at stille forslag om målet i Vandforsyningsplanen været i dialog med Københavns Energi.

BEMÆRKNINGER TIL TEMA: MILJØ OG SUNDHED

ØKF har følgende forslag til genformulering af et af målene under emnet ”Trafik og Støj”, side 37.

I stedet for: ”Fra 2009 anvender kommunen konsekvent mindre støjende asfaltbelægning ved etablering af nye vejstækninger og ved vejvedligeholdelsesarbejder på strækninger med stærkt støjbelastede boliger”

Foreslår ØKF følgende formulering

Fra 2009 overvejer kommunen konsekvent at anvende mindre støjende asfaltbelægning ved etablering af nye vejstækninger og ved vejvedligeholdelsesarbejder på strækninger med stærkt støjbelastede boliger

TMF-Kommentar:

TMF forslår den eksisterende formulering opretholdt. Center for Veje har allerede besluttet, at når der foreligger en oversigt over vejvedligehold (hvilke strækninger der skal have nyt slidlag i et givet år) drøftes det med Center for Miljø, hvor der er behov for at anvende mindre støjende asfaltbelægninger.

Ligeledes gør ØKF TMF opmærksom på i forbindelse med emnet ”Byens Vand”, side 41, at det i dag er muligt at bade flere steder i havnen, ved Svanemøllebugten, ved Islands Brygge, ved Amager Strand og Havneholmen, hvilket er et stort fremskridt. Forslag til Agenda 21-Plan 2008-2011 fremhæver kun to steder i havnen, hvor det er muligt at bade. Dette bedes rettet i oplægget.

TMF-Kommentar:

Bemærkningen er taget til efterretning og i stedet står der nu:

Det er i dag muligt at bade i havnen ved Islands Brygge, ved indkøbscenteret Fisketorvet samt ved Amager Strand. Og flere steder er på vej, fx i Svanemøllebugten.

Under emnet ”Byens grønne områder”, side 44, fremhæver Forslaget til Københavns Agenda 21-Plan 2008-2011, at udfordringen på området er, at der er stor forskel bydelene imellem med hensyn til tilgængeligt fritidsareal pr. borger. Forslaget til Københavns Agenda 21-Plan 2008-2011 fremhæver, at på eksempelvis Nørrebro, Vesterbro, Sundbyvester og i Nordvest har man kun ca. to-tre m² pr. indbygger. ØKF mener, at vurderingen ikke udelukkende kan bygge på forholdene i bydelene set enkeltvis, da for eksempel Fælledparken også bruges af Nørrebro. ØKF finder det ikke rigtigt at have lige store friarealer som mål for alle bydele, når vi har et mål om variation og forskellighed i bydelene. Da det ikke er realistisk at rive bygninger ned med henblik på etablering af grønne arealer vil udfordringen for de tætte bykvarterer være at finde nye løsninger, samt at de eksisterende muligheder og adgang til andre tilbud i byen forbedres.

TMF-Kommentar:

TMF anerkender bydelenes forskellighed som en del af den varierede byoplevelse. Det er derfor ikke noget entydigt mål for TMF at alle bydele har lige meget friareal pr. indbygger. I kommunens parkpolitik er det beregnet, at det gennemsnitlige friareal pr. indbygger i København er 25 m². Beregningen for de nævnte bydele peger dermed på de forskellige vilkår og muligheder for udendørs ophold og rekreation i grønne omgivelser, som er til rådighed for byens indbyggere.

Det er klart, at indbyggerne i bydelene har mulighed for at bruge parker i tilgrænsende bydele og kommuner og vi arbejder til stadighed på at udvikle vores GIS analyser, så de i højere grad indarbejder dette forhold. Alligevel giver den aktuelle beregning et fingerpeg om, at det særligt i disse bydele er nødvendigt at være opmærksom på, om indbyggernes behov for grønne uderum er tilgodeset. Derved giver tallene samtidig anledning til, at det løbende overvejes, om der i disse bydele kan skabes nye parker som led i byens udvikling eller - i det mindste - at det hér er særlig vigtigt at udnytte potentialet i eksisterende mindre grønne områder og pladser, således at disse i højere grad får en rekreativ funktion for bydelens indbyggere.

Udover at tilstedeværelsen, indretningen og kvaliteten af de eksisterende parker og grønne områder er væsentlig for borgernes oplevelse af de rekreative muligheder i byen, så er både nærheden til boligen og adgangsvejen til parker og grønne områder afgørende for borgernes daglige brug af arealerne. I øjeblikket arbejder TMF derfor på at skabe grundlaget for etableringen af et net af grønne forbindelser i byen, som binder parker og mindre grønne områder sammen og som derved giver befolkningen lettere adgang til byens grønne friarealer.

Vedr. "åbning af rørlagte åer" side 41.

ØKF foreslår, at åbning af rørlagte åer bør vurderes i lyset af en klimasikring af Københavns kloaksystem, idet øgede regnmængder og især kraftigere regnbyger kan medføre et betydeligt øget pres på kloaksystemet med behov for udvidelse af dette samt flere overløb til havnen og dermed færre badedag - disse forhold er både dyre og ikke ønskværdige, derfor kunne det være et cost-effektivt alternativ at kunne kanalisere dette regnvand over i åer og søer via et pumpesystem, og samtidig opnå øgede rekreative kvaliteter.

TMF-Kommentar:

I Københavns spildevandsplanlægning er der krav til flerstrengt afledning og lokal nyttiggørelse af rent overfladevand i forbindelse med nykloakering og fornyelsesarbejder på kloaksystemet. Dette princip ligger til grund for opbygningen af afvandingen i Ørestad, hvor regnvand (efter behov med forudgående rensning) ledes til de kanaler, som er opbygget med kapacitet til at modtage nedbør. Herved spares kloaksystemet for betydelige mængder af overfladevand i de kritiske nedbørssituationer.

Ved omlægninger og nykloakeringer stilles der i Spildevandsplan 2008 krav om at rent regnvand, drænvand etc. anvendes og nyttiggøres lokalt, f.eks. nedsivning, til nye eller eksisterende vandelementer i f.eks. parkområder.

Størstedelen af Københavns Kommunes eksisterende kloaksystem er fælleskloakeret, hvilket betyder at det sorte spildevand afledes i fælles system med nedbøren. Her kan den reneste del

af regnvandet ikke umiddelbart adskilles fra det sorte spildevand & den beskidte trafikbelastede del af regnvandet.

Uden separering vil regnvandet forurene de ferske og marine vandområder med afledte negative følger for bymiljøet og de opnåede forbedringer i vandområderne. ØKFs forslag om at kanalisere regnvand til nyåbnede rørlagte vandløbsstrækninger samt til Københavns eksisterende søer kan ikke imødegå udfordringerne i forbindelse med mere intense nedbørsforhold i fremtiden.

De eksisterende vandområder har ikke tilstrækkelig opbevaringskapacitet til at give den forskel som ØKF beskriver i sin kommentar. Der er derfor behov for udbygning af kloaksystemets kapacitet langs Harrestrup Å, mod Kalveboderne og i dele af Sydhavnen. Kapaciteten i de mindre pt. rørlagte vandløb til at opbevare nedbør er rent fysisk beskedent, idet der er tale om små vandløb. Endvidere er vandstandsvariationen i de bynære søer er underlagt faste højeste vandstandsniveauer, såkaldte flodemål. Flodemål for den enkelte sø er fastlagt af hensyn omliggende bebyggelse, installationer og div. infrastruktur. Vandstande og -gennemstrømning i Københavns søer og vandløb styres og optimeres desuden efter rekreative og miljømæssige hensyn. Dette er beskrevet i styringsstrategien for Københavns ferske vandområder.

Relation til sundhedspolitikken

Det er glædeligt, at der på de fleste punkter er sammenfald mellem de prioriterede områder i Agenda 21-planen og i Sundhedspolitikken. Sundhedspolitikken indeholder imidlertid en række målepunkter, som ikke indgår i Agenda 21-planen, hvorved det bliver uklart om ambitionsniveauet er det samme. Det gælder for følgende:

A) Cykeltrafikken, hvor et målepunkt i Sundhedspolitikken lyder, "Der er anlagt yderligere ca. 30 km cykelstier og 'forstærkede cykelbaner' i 2010". I Agenda-planen står der, at cykelrutenettet skal udbygges (s. 47). (SUU 1)

TMF-Kommentar:

Det er naturligvis uheldigt, at forskellige politikker ikke opererer med samme måltal. Her er et eksempel på to politikker der ikke er koordineret. Når det så er sagt, så er problemet nærmere, at alle politikkerne bør sætte en række målsætninger frem for at måle på specifikke indsatser. De indsatser, der skal til for at nå målsætningerne vurderes og justeres løbende.

Københavns Kommunes cykelpolitik, som senest er revideret som del af udspillet om Verdens Bedste Cykelby (Miljømetropolen) indeholder målsætninger for 2015 på en række områder:

Mindst 50 % af københavnere tager cyklen på arbejde eller til uddannelse

Antallet af alvorligt tilskadede københavnske cyklister er mere end halveret ift. i dag

Mindst 80 % af de københavnske cyklister føler sig trygge i trafikken

Det er disse målsætninger, der er styrende for arbejdet på cykelområdet. I det omfang en anden plan eller politik - som fx Agenda 21 eller Sundhedspolitikken opererer med en anden tidshorisont må målene justeres hertil.

For at nå disse mål sker der indsatser på en række forskellige områder: Cykelstier, cykelruter, cykelparkering, trafiksikkerhed, kampagner, information og ,meget andet. Københavns Kommune udgiver hvert andet år et cykelregnskab der følger op på udviklingen i forhold til de vedtagne mål. Og som en konsekvens af denne opfølgning vurderes og justeres de enkelte indsatser løbende.

B) Luftforurening, hvor der i Sundhedspolitikken defineres et konkret målepunkt ”Luftforureningen skader ikke borgernes sundhed. Dette betyder, at EU's grænseværdier for luftforurening overholdes fra 2010”. I Agenda 21-planen er målet knap så ambitiøst (s. 35). (SUU 2)

TMF-Kommentar:

Københavns Kommune arbejder løbende på, i samarbejde med Miljøstyrelsen, at overholde nationale og internationale grænseværdier for luftkvalitet. Storbyerne i EU kan reelt ikke overholde grænseværdierne i 2010 pga. manglende tekniske løsningsmuligheder. Derfor arbejder EU-kommissionen på at udskyde fristen til 2015.

C) Støjgener, hvor der i Sundhedspolitikken står målepunktet ”Antallet af boliger belastet med trafikstøj over 65 dB er faldet fra 36.000 boliger i 1995 til 18.000 boliger i 2010”. Det er uklart, hvorvidt der i planforslaget lægges et lignende ambitionsniveau (s. 37). (SUU 3)

TMF-Kommentar:

Målsætningen i sundhedspolitikken er taget fra Københavns Kommuneplan 2001. På grund af stigning i trafikken og koncentration af trafikken på større veje er antallet af boliger, der er belastet med mere end 65 dB steget til ca. 40.000 siden 1995. I Agenda 21-planen er der fokuseret på Københavns Kommunes indsatser og ikke på den samlede effekt. Men det er klart at aktiviteterne ikke vil føre til at antallet af boliger udsat for mere end 65dB falder til 18.000 boliger i 2010.

Ambitionsniveauet i miljøudspillet er, at Københavnerne skal kunne sove i fred for sundhedsskadelig støj fra gadetrafikken, og alle skoler og daginstitutioner må i dagtimerne kun være udsat for et lavt støjniveau fra trafikken i 2015. Dermed er der fokus på søvnforstyrrelser og børns indlæring, to områder, hvor skadelig støj bekæmpes med ambitiøse og realistiske målsætninger.

Med reference til både WHO og Sundhedspolitikken defineres sundhed i Agenda-planen som ”en tilstand af fuldstændig fysisk, psykisk og socialt velbefindende og ikke blot fravær af sygdom og svækkelse” (s. 33). Sundheds- og Omsorgsudvalget er glade for, at der anvendes samme definition. For at videreføre denne overensstemmelse kunne der medtages flere forhold, der har påvirket sundheden i København: befolkningens livsstil, sociale liv samt beskæftigelsessituation. (SUU 4)

TMF-Kommentar:

Teknik- og Miljøforvaltningen anerkender Sundhedspolitikken definition af sundhed. Befolkningens livsstil, sociale liv og beskæftigelsessituation er ikke medtaget i Agendaplanens definition, da Agendaplanen har afgrænset sig til primært at være en miljømæssig bæredygtighedsplan.

På s. 34 er det nævnt, at "I forhold til trafikforureningen – som er den største sundhedspåvirkning for især byboerne...". Dette bør modereres så det kommer i overensstemmelse med faglig viden på området; tobaksrygning udgør fx en større sundhedsrisiko. (SUU 5)

TMF-Kommentar:

I teksten vil det præciseres, at trafikforureningen er den største miljømæssige sundhedspåvirkning for især byboerne...

Kost og fysisk aktivitet (s. 46-48)

For at fremme koblingen mellem planforslaget og kommunens øvrige indsatser kunne det være relevant at nævne vedtagelsen og implementeringen af motionsstrategien "En By i Bevægelse", som løber fra 2006 til 2009. Sundheds- og Omsorgsudvalget anser planforslagets satsning på cykling for at være et udmærket supplement til strategiens mange andre indsatser inden for fysisk aktivitet. (SUU 6)

TMF-Kommentar:

TMF er enig i bemærkningen og har tilføjet følgende:

Ved at arbejde for, at København bliver verdens bedste cykelby, understøtter planen også kommunens motionsstrategi "En By i Bevægelse", som vil øge borgernes sundhed ved at få endnu flere til at cykle.

Et forslag til en yderligere aktivitet i forhold til målet om at cyklen skal være det dominerende transportmiddel kunne være tilbud om cykelkurser der sikrer, at alle borgere, ikke mindst med anden etnisk herkomst end dansk, har mulighed for at lære at cykle. (SUU 7)

TMF-Kommentar:

Københavns Kommune har i flere omgange afholdt cykelkurser målrettet mod kvinder med indvanderbaggrund. Dette er sket i regi af Miljøtrafikugen og senest Miljøfestivalen. Cykelkurserne har været en stor succes, og er en aktivitet, som det planlægges at arbejde videre med og at udvide til andre målgrupper.

Det er i den forbindelse vigtigt at nævne, at ca. 85 % af alle københavnere ejer en eller flere cykler, hvorfor generelle cykelkurser rette mod alle københavnere ikke vil have den store effekt. Københavns Kommune vurderer på den baggrund, at cykelkurser bør målrettes mod

særlige grupper med et særligt og identificeret behov. Her vil det at lære at køre på cykel ikke bare bidrage til et bæredygtigt transportsystem i Miljømetropolen, men vil også medføre en ny frihed og øget mobilitet for den enkelte.

BEMÆRKNING TIL TEMA: FORANKRING BLANDT BORGERE OG VIRKSOMHEDER

I forhold til indsatsen vedrørende "forankring af miljøarbejdet lokalt", skal det bemærkes, at det lokale miljøarbejde bør samtænkes med de andre aktiviteter, der foregår lokalt i Københavns Kommune. ØU er således af den opfattelse, at Agenda 21-centrene og lokaludvalgene bør samles med henblik på at sikre såvel kvalitet som effektivitet i arbejdet med lokale aktiviteter i kommunen. (ØU 2)

TMF-kommentar:

Vi er enige i at det lokale miljøarbejde bør samtænkes med de andre aktiviteter der foregår i København, hvilket allerede sker i høj grad. Med hensyn til samarbejdet mellem Agenda centrene og lokaludvalgene, vil der i forbindelse med udarbejdelse af de nye støttevilkår for centrene komme formelle krav til samarbejdet med lokaludvalgene.

BUU mener, at projektet "Bylandbrug" enten skal ændres til et skolehaveprojekt og bevare de nuværende mål og aktiviteter eller skal omformes til et egentlig Bylandbrugsprojekt. Agenda 21 Centeret på Nørrebro har udarbejdet en plan for etablering af en Bybondegård med animalsk produktion, og med placering i De gamles By på Indre Nørrebro. Dette projekt efterlever intensionerne om et bylandbrug og vil være til gavn for borgerne i Københavns Kommune. Projektet er tværkommunalt og kan opnå finansiel støtte fra andre interessenter, så som Landbrugsrådet. Børne- og Ungdomsudvalget anbefaler, at løsningen i De gamles By anvendes og at der findes finansiering til projektet. (BUU 1)

TMF-kommentar:

Projekt Bylandbrug tages ud af planen. TMF anbefaler, at BUF/BUU laver indstilling til kommende budgetforhandlinger.

BUF vil bidrage til etablering af BY X som en "institution", der sætter fokus på Københavns byudvikling og byliv herunder "et bæredygtigt København". BY X retter sig mod børn, unge og borgere ved at tilbyde oplevelser, undervisning, inddragelse og debat med større viden, idégenerering og mulig indflydelse som resultat. Da BY X er et tværkommunalt projekt som inddrager alle forvaltninger og deres kompetencer, anbefaler Børne- og Ungdomsudvalget, at BY X medtages i Agenda 21 planen 2008-11 og at der bliver fundet finansiering til projektet. (BUU 2)

TMF-kommentar:

Afventer resultatet af Borgmestermøde mellem TMF og BUF den 28. november 2007 om BY X.

Endelig vil Børne- og Ungdomsudvalget anbefale, at de enkelte forvaltningers initiativer i forhold til FNs topmøde om klima i København i 2009 indarbejdes i Agenda 21-planen. I BUF arbejdes der fx med ideer om etablering af et børne- og ungdomstopmøde med deltagere fra hele verden, ekskursionsarrangementer til institutioner og undervisningssteder med miljøprofiler samt en interaktiv hjemmeside for børn og unge." (BUU 3)

TMF-kommentar:

En lang række af TMF's klimainitiativer er allerede indarbejdet i Agenda 21-planen og endnu et par initiativer vil blive skrevet ind. Budgetmidlerne til de planlagte initiativer er dog ikke endeligt udmøntet. De enkelte forvaltningers klimaktiviteter er drøftet i en klimastyregruppe, og der er udarbejdet et budgetoplæg forud for budgetaftalen. BUF's nævnte initiativer er helt i overensstemmelse hermed. Der skal dog tages forbehold for, at bevilling af budgetmidler til de enkelte aktiviteter skal udmøntes gennem indstillinger til fagudvalg og BR.

BEMÆRKNING TIL TEMA: KØBENHAVN SOM FRONTLØBER-KOMMUNE

Mht de centrale indkøbsaftaler (side 70) vægter ØKF i forvejen altid miljøet (herunder arbejdsmiljø) som vedtaget i Agenda 21 2004-2007, hvorfor denne aktivitet i ØKF allerede er udført. Det bør præciseres, at vi taler om indkøb af varer og ikke tjenesteydelser. Teksten bør rettes til: **"... vægte miljøhensyn ved alle relevante indkøb af varer og tjenesteydelser"**.

ØKF har vægtet miljøet for varekøb højt og i det omfang det har været relevant, også vægtet ved tjenesteydelser. For at gøre systemet mere smidigt bør man fremover fastsætte vægtningsgraden på miljøområdet ud fra det specifikke produktområde, således at nogle varegrupper vil have en højere vægtningsgrad end andre. Dette bør efter vor mening gælde for alle forvaltninger.

En sidebemærkning er, at man ud fra teksten kan få det indtryk, at miljøhensynet kun indgår med den af Kommunen fastsatte vægtningsgrad. Det er ikke tilfældet, hvis man medregner de ufravigelige miljøkrav, som leverandørerne jo ikke bliver målt på, men blot skal opfylde (f.eks. PVC og lignende). (ØKF)

TMF-kommentar:

I følge indkøbs rammebetingelser, såsom love, bekendtgørelser, cirkulærer m.m. skal der tages udgangspunkt i alle indkøb. Alle produkter og ydelser formodes at have en miljømæssig betydning i form af ressourceforbrug og påvirkning af luft, jord og vand som følge af råvare- og energiforbrug, produktionsprocesser, drift, anvendelse af farlige stoffer, håndtering af affald m.m.

Der vurderes, at alle indkøb skal vægtes, da miljøbelastning ikke kun omhandler materialer og kemiske stoffer, men også tænkning og løsningsforslag, som har en miljøbetydning.

Hvad angår vægtningsgraden ligger formuleringen faktisk op til, at der tages udgangspunkt i 20% og det betyder, at nogle produkter gerne må vægtes højere end 20%.

Vedr. målet ” **Kommunen vil gøre det lettere at efterspørge miljømærkede produkter**” (side 71) mener ØKFs Kontor for Aftalestyring og Kontraktindgåelse, at Dette er jo en gammel problemstilling, idet det elektroniske indkøbssystem i dag ikke kan vise om, et produkt er miljømærket eller, om leverandøren er miljøcertificeret. Disse oplysninger vil fremgå af den detaljerede produktbeskrivelsen, hvor der normalt er et link til den pågældende miljøcertificering og/eller leverandørens egen side.

Der skal også bemærkes, at kommunen må i øjeblikket hverken stille krav omkring leverandørernes miljøcertificering eller varernes specifik miljømærkning. Leverandørerne bliver dog ved tilbudsafgivelsen bedt om at oplyse om, de er miljøcertificeret eller lignende, men kan ikke blive fravalgt, hvis de ikke er det. (ØKF)

TMF-kommentar:

Efterspørgsel efter official anerkendte miljømærker er en gammel beslutning og det fortsætter kommunen med, da miljømærket er garant når det gælder kemikalier og sundhed.

Det er korrekt, at det nuværende indkøbssystem hverken i dag eller tidligere har været i stand til at synliggøre væsentlige miljøoplysninger om produkter. TMF mener imidlertid, at tiden nu er kommet, hvor indkøbssystemet må udvikles, så dette bliver en mulighed.

Vedr. målet ” **Kommunen vil fortsat øge andelen af leverandører, der lever op til kriterier for EMAS registrering og/eller ISO 14001 certificering**” (side 71) er ØKF af den opfattelse, at kommunen kan ikke fravælge leverandører, der ikke er EMAS registrerede og/eller ISO-certificerede, hvorfor vi mht. de centrale indkøbsaftaler ikke kan gøre en aktiv indsats for at øge andelen. (ØKF)

TMF-kommentar:

Enig, at kommunen ikke må fravælge leverandører på det grundlag. Men kommunen kan påvirke virksomheder til at styre det interne miljøforhold og tilgodese miljøet ved at stille spørgsmål om miljøledelse i udbudsmaterialer.

Under temaet ”byggeri og anlæg” fremhæves der KK-planer - et digitalt værktøj til miljørigtig projektering (side 77). ØKF finder det relevant at vedlægge en faktaboks om KK-planer, som også siger noget om, hvilke vanskeligheder værktøjet har haft. (ØKF)

TMF-kommentar:

I de milj orienterede retningslinier "Miljø i byggeri og anlæg" findes der i afsnittet Miljørigtig projektering en faktaboks om KKplanner.

Som de fleste nye elektroniske værktøjer har der også ved KKplanner været nogle uhensigtsmæssigheder, som vi har rettet. Derudover har der været ønske om visse ændringer, som vi har gennemført. Nu er værktøjet i implementeringsfasen og skal køres på nogle cases.

I forbindelse med prioriteringen af indsatser b r rækkefølgen desuden overvejes. Konkret foreslår  U, at indsatsen vedr. dokumentering af el-, vand- og varmemeforbrug (side 69) fremskyndes, da det er vigtigt for at kunne vurdere fremdriften i miljøarbejdet. En fremskyndelse af dette projekt og andre projekter på energiområdet som f.eks. at øge andelen af vedvarende energi (side 79) vil desuden være hensigtsmæssig i forhold til, at København er vært for Klimatopm de ultimo 2009. ( U 1)

TMF-kommentar:

KFF kontaktet vedr. Økonomiske konsekvenser, men har ikke nået at svare inden tidsfristens udløb.

 kologi

Planen viderefører målet om omlægning af alle køkkener i kommunen til 75 pct.  kologi. Mange af "køkkenerne" i Kultur- og Fritidsforvaltningen er så små, at der i praksis er tale om en meget begrænset cafédrift uden egentlig madserving. Flere af caféerne er desuden bortforpagtede. Teknik- og Miljøforvaltningen har tidligere taget initiativ til en endelig afklaring af, hvilke institutioner og enheder, der er omfattet af kommunens miljømål. Kultur- og Fritidsforvaltningen anbefaler, at arbejdet, med en definition af hvilke køkkener, der er omfattet af kravet om 75 % økologi, genoptages i samarbejde med de øvrige forvaltninger. (KFU 2)

TMF-kommentar:

I de institutioner/enheder, hvor Københavns Kommune kan gøre juridiske krav gældende, som eksempelvis rygepolitikken, er det TMF's holdning, at der gælder miljøpolitikken naturligvis også og dermed kravet om 75 %  kologi.

Transport

Kultur- og Fritidsforvaltningen er enig i at nedbringe trafikst jbelastningen ved udsatte skoler og daginstitutioner - fx i undervisningslokaler, men vurderer, at gennemførelsen af tiltagene kan være omkostningsfulde. Desuden kan andre myndighedskrav som fredningskrav, krav til facader mm vanskeliggøre projekterne. (KFU 3)

TMF-kommentar:

Teknik- og Miljøforvaltningen er klar over, at det er omkostningsfuldt at nedbringe trafikstøjbelastningen ved udsatte skoler og daginstitutioner. Teknik- og Miljøforvaltningen ønsker derfor i alt 35 mio. kr. afsat til tilskud til reduktionen af støj ved og i boliger samt skoler og daginstitutioner. Finansiering af den samlede støjhandlingsplan vil kræve flere ressourcer. Et overslag over de nødvendige ressourcer til dette formål kan udarbejdes, når støjhandlingsplanen foreligger sommeren 2008.

El, vand og varmekonsum

Kultur- og Fritidsforvaltningen er enig i planens fokus på dokumentation af kommunens el-, vand- og varmekonsum. Udviklingen af det centrale register med forbrugstal for kommunens ejendomme foregår dog parallelt, hvorfor oplysninger om el, vand og varmekonsum kan være tilgængelige ved udgangen af 2009. Der skal gøres opmærksom på, at dette vil få indflydelse på planens mål om opstilling af reduktionsmål inden 2010.

TMF-kommentar:

Bemærkningen indarbejdes i "Forslag til Agenda 21-plan".

For Kultur- og Fritidsforvaltningen vil målet om dokumentation af el-, vand- og varmekonsumet medføre et stort ressourceforbrug (for Københavns Ejendomme), da en aktivitet som kortlægning af behov for bimålere vil fordrage en konkret vurdering af de enkelte anlæg. Det bør derfor være en forudsætning, at der afsættes de nødvendige midler, eller at lejere/forvaltninger opkræves et gebyr for vurdering af anlæggene.

TMF-kommentar:

Tages til efterretning.

Den planlagte målrettede indsats for at nedbringe energi- og vandforbruget i kommunens bygninger ved efteruddannelse af medarbejdere, bør omformuleres, således at det er alle forvaltningernes ansvar og ikke kun Kultur- og Fritidsforvaltningens (Københavns Ejendomme). En stor del af de kommunale ejendomme består af selvforvaltende enheder, som via en driftsaftale mellem Københavns Ejendomme og forvaltningerne, selv forestår den daglige drift af anlæggene og selv ansætter gårdmænd/tekniske ejendomsledere mm. Ansvar for efteruddannelse af disse medarbejdere bør derfor ligge hos de pågældende forvaltninger. Kultur- og Fritidsforvaltningen (Københavns Ejendomme) kan kun gå i dialog med og rådgive forvaltningerne med henblik på uddannelse inden for drift af varme- og ventilationsanlæg.

TMF-kommentar:

Tages til efterretning og ændres til at KFF skal udarbejde en procedure for uddannelse af medarbejdere.

Kultur- og Fritidsforvaltningen er enig i planens mål om at forøge af andelen af vedvarende energi i kommunens energiforsyning. Dog bør der tilføjes en aktivitet vedr. de planlægningsmæssige og juridiske forhold, der kan være forbundet med at anvende eller stille tagareal til rådighed for solcelleprojekter. (KFU 4)

TMF-kommentar:

Tages til efterretning og indføres i planen.

Miljøbevidste indkøb

Tiltag som ”vægtning af miljø med 20 pct. i forbindelse med vurdering af tilbud”, at ”undgå produkter, der indeholder PVC eller stoffer fra Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer og produkter”, vurderes at kunne medføre en større udgiftspost i forvaltningerne. Vægtningen vurderes også at blive vanskelig at indføre som tildelingskriterium i forbindelse med byggesager. Derfor er det Kultur- og Fritidsforvaltningens opfattelse, at der bør foretages en vurdering af konsekvenserne for kommunen som følge af en efterlevelse af disse mål. (KFU 5)

TMF-kommentar:

Beslutning om vægtning af miljø- og arbejdsmiljø med 20 % er ikke et nyt tiltag. Den blev vedtaget for fire år siden og det har været en bred enighed om den. Derudover ligger der en god signalværdi i, der afspejler kommunens miljøfokus og vigtigheden i at købe miljørigtige produkter og ydelser.

Miljøbevidste indkøb (s. 70-71)

I planforslaget anføres, at miljø skal vægte 20 % ved udbud. I den gældende Agenda 21-plan - og i praksis - er der tale om en vægtning på 20 % for miljø- og arbejdsmiljøspørgsmål. Sundheds- og Omsorgsudvalget mener ikke, at miljøspørgsmålet bør fremmes på bekostning af de kommunalt ansattes arbejdsmiljø og anbefaler, at den hidtidige vægtning fastholdes. (SUU 8)

TMF-kommentar:

TMF mener ikke, at vægtning af miljøet med 20 % ved udbud skal ske på bekostning af arbejdsmiljøet, men finder det nødvendigt, at miljøspørgsmål vægtes med mere end de gør i dag.

Økologiske fødevarer (s. 72-73):

Sundheds- og Omsorgsudvalget har tidligere udtrykt bekymring for om målet om 75 % økologi i køkkenerne kunne realiseres i Sundheds og Omsorgsforvaltningen og bifalder derfor en justering af økologimålet.

Målet om, at alle køkkener og kantiner er omlagt til 60 % økologi inden udgangen af 2009 er imidlertid fortsat et ambitiøst mål.

Sundheds- og Omsorgsforvaltningens kostbudget udgør knap halvdelen af det samlede f devarerbudget i kommunen og vanskeligheder med at realisere målet i denne forvaltning f r derfor stor betydning for om det samlede mål kan nås. (SUU 9)

P  nuværende tidspunkt er 15 køkkener ved at omlægge til  kologi. En rundspørge blandt  konomaer og forstandere på de plejehjem, som er i gang med omlægningen, viser, at de inden for det eksisterende kostbudget kan nå 50 %  kologi.

Centralk kkenerne er endnu ikke gået i gang med en omlægning og deres muligheder for at nå en økologiprocent på 60 % inden for et eksisterende kostbudget skal først analyseres. Her anvendes endvidere i udstrakt grad hel- og halvfabrikata i produktionen, hvor det økologiske udbud er noget begrænset.

Målet om at nå 60 % i 2009 og 75 % i 2011 uden en forøgelse af kostbudgettet anses derfor for urealistisk.

TMF-kommentar:

TMF vurderer at målene om 60 % i 2009 og 75 % i 2011 er ambitiøse, men realistiske. Der er igangsat et projekt til kortlægning af potentialer og barrierer for økologisk omlægning af centralk kkenerne og de tilknyttede modtagek kkener, som skal afdække, hvad der skal til for at nå mindst 75 % økologiske fødevarer her. Projektets resultat vil være klar i sidste halvdel af 2008.

Uddybning

Omlægningen af plejehjem startede i 2003 i regi af Dogme  kologi Projektet i samarbejde med Sundheds- og Omsorgsforvaltningen. På nuværende tidspunkt er 21 plejehjemsk kkener i gang med omlægningen (projekt I-III) og der er lavet en plan for omlægning af de resterende 40 køkkener (projekt IV-VII), hvoraf hovedparten er modtagek kkener uden større egen produktion af mad. Der er ansat en projektmedarbejder s rskilt til centralk kkenerne (projekt V) i 2007-2008, så der vil være flere ressourcer til omlægningen i 2008.

Nedenstående skemaer viser en oversigt over omlægningen af plejehjem hvor projekt II-IV afslutter omlægningen af plejehjem med eget produktionskøkken og projekt V-VII omhandler centralk kkener og modtagek kkener.

Omlægning primært af plejehjem med eget produktionskøkken			
Projekt I Blandede k�kkentyper	Projekt II Kun produktions- køkkener	Projekt III Kun produktions- køkkener	Projekt IV Kun produktions- køkkener
8 stk.	6 stk.	7 stk.	10 stk.
2004-2005	2006	2007	2007-2008

Omlægning af storkøkkener og plejehjem med modtagekøkken		
Projekt V Stork�kkener	Projekt VI Modtagek�kkener	Projekt VII Modtagek�kkener
2007-2008	2007-2008	2008
2 stk.	ca. 13. stk.	ca. 15 stk.

Hermed vil omlægningen af plejehjem med produktionskøkken og modtagekøkken være afsluttet med udgangen af 2008. Erfaringsmæssigt vil det tage endnu ca. 2 år inden de sidste effekter af omlægningsindsatsen er udmøntet i økologiske varer i plejehjemmene.

Økologiprocenter for omlagte plejehjem

Nedenfor ses et skema med de opnåede økologiprocenter for de plejehjem, der har gennemført omlægningsforløb. Tallet er fra årsskiftet 2006/2007, i slutningen af februar 2008 vil der være en ny opgørelse for årsskiftet 2007/2008.

Udviklingen af økologiprocenter i de afsluttede projekter (I og II) Målingen er foretaget med ”Dogme modellen, som bygger på skøn			
Projekt I	Projekt I	Projekt I+II	Projekt I+II
juni 2005	dec. 2005	okt. 2006	dec. 2006
15 %	20%	29%	43%

Disse plejehjem vil have hævet deres økologiprocent yderligere i løbet af 2007.